

LBRIS

We know
books

Nicolae MAREȘ

EROI VEȘNIC VII

Tragedia a peste 10.000 de eroi români morți
în Primul Război Mondial pe teritoriul prusac
și austro-ungar, actualmente al Republicii Polone

Cu ilustrații de **Czesław Dźwigaj**

2023

Partea I

<i>Predoslovie sau Despre tragedia a peste 10.000 de Eroii români morți pentru Patrie, uitați de conaționalii noștri și nu doar de ei pe teritoriul polonez actual</i>	9
1. <i>Ab ovo sau începutul deportărilor prizonierilor români pe teritoriul vrăjmașe</i>	11
2. <i>Internaționalizarea crimelor de la Katyń și atitudinea antimoscovită a mass media poloneze a dat prilej istoriografiei ruse să răspundă criticilor prin evocarea unor fapte petrecute în 1916-1920 pe teritoriul polonez actual, inclusiv asupra unor militari români</i>	12
3. <i>Subiect tabu în raporturile polono-române</i>	13
4. <i>O temă prea nobilă pentru a fi lăsată uitării</i>	18
5. <i>Alte argumente care amplifică enigma</i>	21
6. <i>Timp de un secol istoriografia românească n-a pomenit despre Eroii români uitați în Polonia</i>	26
7. <i>Cimitirele din Gdańsk: – Przeróbka (Troyl) – respectiv Brodnica</i>	31
<i>Lista eroilor români din Primul Război Mondial, identificați nominal și înhumați la Gdańsk</i>	32
8. <i>Franța, Rusia, Anglia, Italia și alte țări n-au rămas indiferente față de proprii Eroii morți în Polonia</i>	36
9. <i>Atitudinea rusă și sovietică față de eroii lor</i>	39

Partea a II-a

<i>Lagărul de la Tuchola (Tuchel)</i>	41
---	----

Partea a III-a

<i>Lagărul de la Czersk / Kriegsgefangenenlager Czersk</i>	45
--	----

Partea a IV-a

<i>Cimitirul din Lambowice (Lamsdorf)</i>	49
---	----

<i>Evidența militarilor români care au murit în lagărul din Lambowice (Lamsdorf) - Polonia</i>	52
--	----

<i>Evidența militarilor români înhumați în Cimitirul din Myslowice</i>	112
--	-----

Partea a V-a

<i>Cimitirul din Markajmy / Markeim - Lidzbark Warmiński</i>	117
--	-----

Partea a VI-a

<i>Cimitirul Militar nr. 384 din Łagiewnice - Cracovia</i>	127
--	-----

Partea a VII-a

<i>Anexe</i>	131
--------------------	-----

<i>Bibliografie</i>	181
---------------------------	-----

<i>Despre autor</i>	193
---------------------------	-----

<i>Czesław Dźwigaj un artist renașcentist</i>	195
---	-----

PREDOSLOVIE

sau

*Despre tragedia a peste 10.000 de Eroii români
morți pentru Patrie, uitați de conaționalii noștri
și nu doar de ei pe teritoriul polonez actual*

În istoria modernă, raporturile bilaterale româno-polone au stat în atenția unor cercetători de seamă polonezi: Stanisław Łukasik, Tadeusz Dubicki, Emil Biedrzycki, Władysław Stępnia, Henryk Walczak, A. Zieliński, H. Bułhak și alții. Acești cărturari prestigioși, care s-au aplecat cu multă acribie asupra raporturilor politice, economice, militare, consulare, culturale româno-polone din perioada interbelică, n-au cunoscut, ca și cei români, tragedia îndurată de cei peste 10.000 de militari români îngropați în glie prusacă sau austro-ungară, azi poloneză. Spre cinstea lor au făcut-o, la început de mileniu, istoricii Zbigniew Karpius și Waldemar Rezmer, de la Universitatea Kopernik din Toruń, despre care noi am aflat în 2007, la reuniunea istoricilor români și polonezi de la Suceava. Așadar, din motive care ne scapă tema a fost ținută nouă decenii, ascunsă sub preș, fiind considerată un subiect tabu. Mai mult, nici în momentul în care au apărut informații pertinente, inclusiv în preajma marcării Centenarului Marii Uniri, în anul 2018, n-a existat voința politică de a scoate la lumină istoria dramatică a unor vieți curmate în plină tinerețe.

Eseul de față încearcă să arunce, *sine ira et studio*, o lumină asupra celor petrecute în vremurile tulburi de la sfârșitul Primului Război Mondial. Prezentăm, așadar, dosarul declanșat în anul 2013, de către societatea civilă românească prin Asociația *Eroii Neamului - Eroii veșnic vii*, menit să revigoreze memoria acestor Eroii morți pentru Patrie. Dorința noastră a fost să sădim, pe întreg teritoriul românesc, peste 2 milioane de arbuști și de copaci, considerate de noi ființe vii, gest pe care n-am vrea ca posteritatea să îl ia drept un *fapt divers*, așa cum au

făcut-o guvernanții perioadei 2013-2022, pe care i-am implorat pentru a se implica, amintindu-le butada antică: *Cine moare pentru patrie trăiește veșnic*. Atât ei, cât și mass-media, au fost pe larg informați, inclusiv prin emisiuni televizate de postul România de Măine că în timpul celor două conflagrații mondiale, pe toate fronturile de luptă, și-au pierdut viața peste 1.200.000 de militari români. Aceste victime nevinovate, moarte la datorie, n-au fost cinstitute așa cum se cuvenea o vreme atât de îndelungată. Tratatul respectiv ne-a determinat să îi scoatem la lumină pe cei trecuți în neagră uitare, pe cei morți în codrii din Pomerania, din Silezia sau din Polonia Mică. Pentru comemorarea acestor Eroii nu s-a găsit nici cea mai mică înțelegere din partea celor chemați să înfăptuiască gestul simplu al compasiunii. Inclusiv în momente solemne, ca cel prilejuit de marcarea Centenarului Tratatului de la Trianon, din iunie 2020. Atunci, la cel mai înalt nivel, s-a hotărât ca timbrele de mai jos să nu fie difuzate. S-a produs un act de cenzurare, de ștergere a momentului din memoria colectivă.

Ne propunem, așadar, să *reînvie*m în paginile acestei cărți epopeea dramatică prin care au trecut peste 10.000 de militari români din Primul Război Mondial, *Eroi* care își dorm somnul de veci în aproape 40 de necropole poloneze. Ele sunt risipite pe întreg teritoriul polonez, de la Marea Baltică până în Tatra. Nu cunoaștem să fi existat în toată perioada de referință o idee sau un gând de cinstire a lor, prin fapte, așa cum au dovedit-o polonezii, francezii și rușii în situații similare. România, doar în anii 20 ai secolului trecut, a făcut-o, spre cinstea liderilor de atunci, în Franța. În rest, s-a încălcat grosolan jurământul solemn luat de bravii înaintași, de cei care au realizat România Mare și care au hotărât, la Adunarea de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, că ei și posteritatea se vor *închina veșnic* memoriei lor. S-a uitat cu desăvârșire spusele Dascălului neamului românesc, Nicolae Iorga: „Neamul este etern prin cultul eroilor”.

A venit timpul să arătăm că, în ciuda oricăror idiosincrazii sau opreliști conjuncturale, avem putere și imaginație pentru a dovedi că se poate!

1. Ab ovo sau începutul deportărilor prizonierilor români pe teritorii vrăjmașe

După cum se știe, pe măsura desfășurării primei conflagrații mondiale, armata austro-ungară a fost prima care a trecut la deportarea pe teritoriul respectiv a unor militari români luați prizonieri. Aceasta s-a petrecut spre sfârșitul anului 1916; la fel au procedat și armatele germane. Cele din urmă au trecut la deportarea masivă a militarilor din toate țările ocupate, în locuri de detenție pentru muncă forțată, precum cele de la Łambowice (Lamsdorf), în Pomerania de Est, la Gdańsk, Tuchola, Czersk, în Vest, la Lidzbark Warmiński și în alte zeci de lagăre. În cazul României este vorba de cca 40.000 de prizonieri deportați în condiții execrabile. Deportările aveau ca scop folosirea cât mai grabnică a întregului potențial uman capturat drept forță de muncă necesară autorităților germane pentru lărgirea capacității lagărelor existente, în folosul Reichului. De la început trebuie subliniat că, procedând astfel, Puterile Centrale au încălcat grosolan toate normele de drept internațional cu privire tratamentul prizonierilor, adoptate la Haga în 1907.

Modul în care au fost tratați prizonierii de diferite naționalități în lagărele prusace amintite, din perspectivă istorică arată că – prin faptele lor – opresorii au precedat crimele comise peste ani la Auschwitz; comportamentul lor devenind un *prolog* al Oświęcim-ului de mai târziu, lucru recunoscut de mulți cercetători ai crimelor de război cât și de Crucea Roșie internațională din acele timpuri.

2. Internaționalizarea crimelor de la Katyń și atitudinea antimoscovită a mass-media poloneze a dat prilej istoriografiei ruse să răspundă criticilor prin evocarea unor fapte petrecute în 1916-1920 pe teritoriul polonez actual, inclusiv asupra unor militari români

Crimele comise de Beria, din ordinul lui Stalin, în pădurea de la Katyń, unde au fost uciși peste 23.000 de polonezi: ofițeri și militari, oameni de știință, creatori, latifundiari, floarea intelectualității poloneze, au stat la baza aprofundării cercetărilor cu privire la faptele petrecute în Germania în timpul Primului Război Mondial, actualmente meleaguri poloneze. Astfel, la îngemănarea mileniului al II-lea și al III-lea, pentru a mai estompa unele din acuzele pe care Varșovia le aducea *urbi et orbi* Moscovei în legătură cu crimele comise în acel loc de tristă amintire, partea rusă a invocat, la rândul ei, un tratament abominabil asupra prizonierilor din țările Antantei, petrecut la Gdańsk, Czersk, Tuchola Lambowice, azi teritoriu polonez. Partea rusă a subliniat că tratamentul din perioada respectivă a fost la fel de inuman pentru mii de prizonieri ruși, *români*, francezi, englezi, italieni, sârbi etc. La învinuirile respective, autoritățile poloneze au hotărât, potrivit cercetătorului Zbigniew Karpus, efectuarea unor investigații științifice amănunțite în legătură cu cele săvârșite în perioada respectivă, în fiecare localitate în parte, pentru a se trage concluziile cele mai pertinente. Rapoartele preliminare redactate cu obiectivitatea cuvenită de cercetătorii implicați, concluziile prezentate de ei autorităților statale poloneze, le-au determinat pe acestea ca, în plan central și local, să întreprindă o seamă de măsuri grabnice pentru îndreptarea stărilor de fapt; cuvântul de ordine primit de cercetători a fost: *să se procedeze în „spirit european”*.

Urmare a rezultatelor investigațiilor laborioase, în anii 2005-2006 Polonia a inițiat acțiuni ample de *comemorare pe plan local a celor dispăruți*. Zbigniew Karpus a menționat cu stupoare că Ambasada României la Varșovia nu a participat, subliniem NU a participat, la niciuna din manifestări, fapt ce a „impresionat negativ pe organizatori”. Menționăm că istoricul de la Universitatea „Nicolai Kopernic” din Toruń a fost organizatorul principal al manifestărilor. Tot Karpus a fost și primul cercetător care a deschis în România discuția cu privire la tratamentul prizonierilor români în Pomerania. Aceasta s-a petrecut la Seminarul româno-polon de la Suceava privind relațiile bilaterale dintre cele două țări, respectiv, în septembrie 2007.¹ Stupefacția participanților la seminar, printre care și ambasadorul Poloniei la București, a fost pe măsură. Românii auzeau pentru prima oară despre *drama prizonierilor români decedați în condiții nemiloase, draconice, în lagăre germane existente azi pe teritoriul polonez*.

3. Subiect tabu în raporturile polono-române

În legătură cu necunoașterea acestor fapte de către *Partea română*, ne referim la autoritățile de odinioară și de azi, cât și la instituții, istorici, diplomați, cercetători, publiciști etc. Iată unele din întrebările care se ridică și la care n-am găsit răspuns:

- Cum oare, de pildă, Primul ministru plenipotențiar român la Varșovia, Alexandru G. Florescu, acreditat în Polonia din iulie 1919², care îi raporta „la cald”, în august 1920, ministrului Afacerilor Străine, Take Ionescu, desfășurarea sângeroasă a bătăliei dată în apropierea

¹ Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer, *Tuchola. Obóz jenców i internowanych 1914-1923, Cz. I, Tuchola. Lagărul de prizonieri și internați 1914-1923, Partea I*, Toruń 1997; Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer, *Tuchola. Obóz jenców i internowanych 1914-1923, Cz. II, Choroby zakaźne i walka z nimi (1920-1922)*, przy współpracy K. Klawona (*Tuchola. Lagărul de prizonieri și internați 1914-1923. Partea II-a, Bolile infecțioase și lupta cu ele (1920-1922)*), în colaborare cu K. Klawona, Toruń 1998; Z. Karpus, W. Rezmer, S. Skribniak, *Tuchola. Obóz jenców i internowanych 1914-1923, Cz. III (Tuchola. Lagărul de prizonieri și internați 1914-192, Partea III-a, Condițiile de viață ale prizonierilor internați 1920-1922)*, Toruń 2002.

² Alexandru G. Florescu (1867-1925), diplomat, gazetar și autor dramatic, primul reprezentant diplomatic al României în Polonia.

Varșoviei, confruntare în care armata bolșevică a fost înfrântă, acesta n-a mai pomenit în informările sale laborioase nici un cuvânt despre existența în Polonia a prizonierilor români? - Este îndeobște cunoscut că în vederea diseminării valului revoluției din octombrie 1917 pe plan european – mondial cum s-a afirmat – armata rusă, condusă de Stalin și Tuchacevski, ambii în fruntea tăvălugului bolșevic, a plecat de la Moscova spre Berlin, primul val atacând Varșovia din sud-est, cel de al doilea dinspre nord-vest. Punctul de joncțiune al celor două aripi se afla la fruntariile capitalei poloneze, unde trupele comandate de Józef Piłsudski, avându-l ca Șef al Marelui Stat Major pe Tadeusz Rozwadowski, a înfrânt un inamic cu mult mai numeric și periculos în cea de-a 18-a mare bătălie din istoria omenirii. Atunci și acolo s-a înfăptuit „miracolul” de pe Vistula din 15 august 1920. Bravul diplomat român, împreună cu nunțiul apostolic în capitala Poloniei, viitor Pontif, au fost singurii diplomați străini care n-au părăsit capitala.¹ Cum s-a putut întâmpla ca diplomatul în cel mai înalt rang, care s-a comportat precum un veritabil reporter, să nu amintească în rapoartele sale un cuvânt despre tragedia petrecută în Pomerania?² Nici urmașul său, Alexandru T. Iacovaky, un diplomat de carieră bine școlit la Paris, cu vechi ștate de serviciu în diferite capitale europene și la Palatul Sturdza, n-a amintit nici el nimic despre soarta prizonierilor români. De-a lungul anilor G. Laptew, Vasile Grigorcea sau Mircea Babeș, buni cunosători ai realităților poloneze, ultimul căsătorit chiar cu o poloneză, n-au scris nici un cuvânt despre existența lagărelor în interiorul țării în care și-au desfășurat activitatea, despre chinurile îndurate de un număr atât de mare de oșteni români căzuți la datorie. De ce nu, despre această crimă. Și totul, în ciuda faptului că atât Alexandru G. Florescu, cât și Alexandru T. Iacovaky, întrețineau relații dintre cele mai apropiate cu șeful statului polonez, cu generalul J. Piłsudski sau cu miniștrii Afacerilor Străine.³ Niciunul n-a relatat nimic despre existența și oribilul tratament al prizonierilor români.

- La fel, în anii 1930-1934, ministrul plenipotențiar la Varșovia,

¹ Diplomații francezi și englezi se aflau sub ocrotirea trupelor lor existente în Polonia.

² Nicolae Mareș, *Józef Piłsudski. Monografie*, Editura ePublishers, București, 2015, p. 440.

³ *Ibidem*, pp. 318-365.

Victor Cădere, ofițerul care s-a implicat cu rezultate apreciabile pentru aducerea în țară a militarilor români aflați la încheierea războiului în Orientul Îndepărtat, n-a abordat această chestiune sensibilă, dar extrem de dureroasă. În calitate de șef al Legației Regatului României la Varșovia, V. Cădere a ajuns președinte al Federației Internaționale a Combatanților din Primul Război Mondial (FIR) și a participat – cu acordul ministrului Afacerilor Străine, Nicolae Titulescu, la diferite reuniuni internaționale pentru cinstirea eroilor din Primul Război Mondial. Documentele diplomatice arată că dl Cădere menținea relații destul de cordiale cu șeful Externelor de la Varșovia, colonelul Jozef Beck, de vreme ce acesta și-l dorea drept trimis român perpetuu în Polonia, înfuriindu-se pe Titulescu în momentul în care a hotărât retragerea lui. De ce oare Victor Cădere n-a întreprins nimic în această chestiune, care intra în fișa postului, a lui și a atașajilor militari români de la Varșovia?

- În schimb, reprezentanții statelor Antantei în Polonia au acționat *in corpore* pentru găsirea de soluții corespunzătoare de înhumare sau reînhumare a conaționalilor lor în noi cimitire, de ridicare a unor obeliscuri sau monumente comemorative etc. La fel a procedat și România cu ostașii români căzuți în Franța. Ce ușor s-ar fi putut prelua/copia acest model.

- Paradoxal, că nici poetul, publicistul, atașatul de presă Aron Cotruș, unul dintre colaboratorii lui Victor Cădere, care a străbătut Polonia în lung și în lat, păstrând relații cordiale cu mari oameni de cultură și din presa poloneză, n-a cunoscut aceste fapte.¹ - La fel Constantin Vișoianu, venit în Polonia din posturi diplomatice de mare succes avute la Haga și Geneva, desemnat de Titulescu în post la Varșovia – cu mandat special pentru a cunoaște și mai bine manifestările Poloniei de după 1934 în relațiile cu România, în perioada în care aliatul polonez stabilise relații privilegiate cu Reichul german (1934), iar în prealabil, cu Uniunea Sovietică (1932), fără a mai aștepta ca România să găsească soluții avantajoase cu Sovietele în problema Basarabiei.²

¹ Ion Dodu Bălan, *Resurecția unui poet, Aron Cotruș*, Editura Minerva, București, 1981.

² Nicolae Titulescu, *Romania's Foreign Policy*, Fundația Europeană Nicolae Titulescu, București, 1994.

- În direcția cunoașterii acestor fapte n-a fost la înălțime nici fostul ministru de Interne, Richard Franasovici, primul ambasador român acreditat de Carol al II-lea la Varșovia, la 31 mai 1938, și care s-a lăsat, sub toate aspectele, ușor îmbrobodit de liderii polonezi.

- Nu înțelegem de ce Polonia, aliată din 3 martie 1921 cu România, țară care aprecia și respecta cu strictețe raporturile româno-polone pe toate planurile, până într-acolo încât Mareșalul Piłsudski a declarat la 15 septembrie 1922, la Sinaia, în calitate de oaspete al Regelui Ferdinand și al Reginei Maria, că *Polonia și România se manifestă ca un singur stat cu două stindarde*.¹ Mai mult, liderul polonez a intrat în analele raporturilor bilaterale cu patru vizite oficiale efectuate în România în timpul vieții sale, una de șase săptămâni, avându-l ca aghiotant pe lângă delegație, din partea Marelui Stat Major, pe colonelul Ion Antonescu, încât pare incredibil să nu se fi pomenit de situația prizonierilor morți în Polonia.

- Sunt îndeobște cunoscute dragostea și respectul manifestate de „Mama răniților” în 1917-1918, pe frontul din Moldova, pentru a alina durerile și suferințele ostașilor români. Regina Maria și Monseniorul Ghica n-au lipsit, nici în războiul balcanic, din principalele locuri în care durerea era cea mai mare, acolo unde se simțea nevoia unei autentice hrane spirituale. Diplomații străini au remarcat curajul și devoțiunea ei. Sunt cunoscute sensibilitatea și afectivitatea dovedite de Regina Maria în Franța, în martie 1919. Înainte de a se urca în trenul spre Londra, cu care se deplasa la întâlnirea cu regele Regatului Unit, George al V-lea, pentru a sprijini – și prin el – cauza românească, a hotărât ca maldărele de flori primite din partea francezilor – cei care o cunoscuseră și îi apreciaseră vitejia și dăruirea pentru poporul și bravii oșteni români – să le depună drept prinos de recunoștință la mormintele ostașilor francezi căzuți în lupte.² Ce gest impecabil din partea unui cap încoronat. Ce lideri a avut în fruntea țării România Mare!

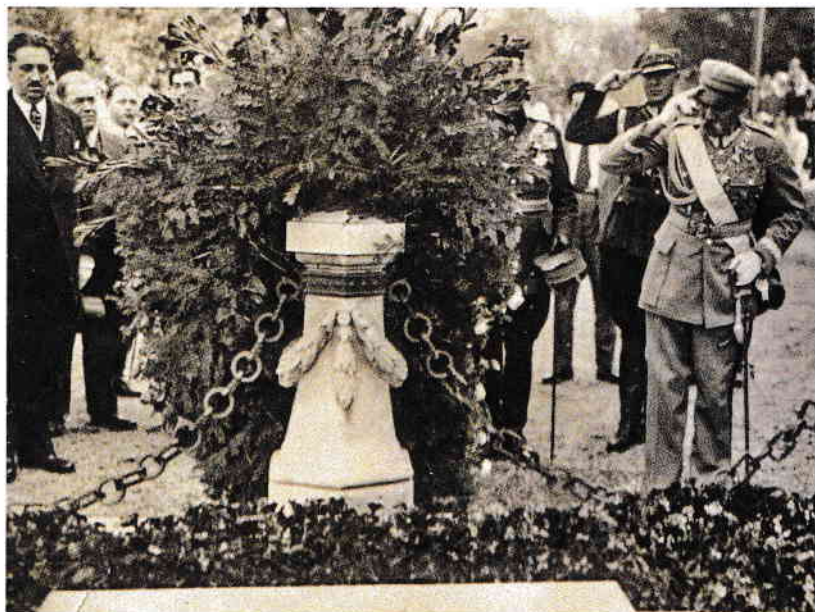
La câțiva ani, Regina Maria și poeta diplomat Elena Văcărescu au

¹ Cf. Toastul rostit de Mareșalul Piłsudski - în lucrarea Józef Piłsudski, *Aforisme*, Editura eLiteratura, București, 2018.

² Nicolae Mareș, *O stea pe cerul românesc - Regina Maria a României*, Editura România de Mâine, București, 2018.

fost principalii promotori în vederea organizării unor cimitire, dar mai ales pentru înălțarea Monumentului comemorării eroilor români căzuți prizonieri în Franța, adunați de pe câmpurile de bătălie și reînțumați la Soultzmatt, Dieuze etc. Mi-a fost dat să citesc acolo versurile încrustate pe monumentul înălțat în 1924, ale talentatei poete care se trăgea din osul Văcăreștilor: *De 'al vostru vis eroic, știindu-vă stăpâni, /dormiți vegheați de Franța, /dormiți Eroii români!*

De câte ori m-am uitat în ultimii ani la imaginea de mai jos, înfățișându-l pe Mareșalul Józef Piłsudski depunând o coroană de flori la Mormântul Ostașului Necunoscut din București, m-am întrebat: Să nu fi știut acest brav militar că peste 10.000 de militari români își dorm somnul de veci în zeci de cimitire de pe teritoriul Poloniei Renăscute?

*Józef Piłsudski depune o coroană de flori la Mormântul Ostașului
Necunoscut din București*

Personal, conducătorul Poloniei Renăscute vizitase în 1927 Cimitirul de la Mysłowice, unde alături de legionari polonezi și-au dat obștescul sfârșit și 71 de prizonieri români, identificați la cererea noas-

tră, de fostul consul onorific al României la Katowice, Władysław Miłota, eroi care se află nominal menționați în această lucrare. De ce nu și pe Eroii de la Tuchola, Czernik, Łambowice ori Markaiby? Nu găsim motivația omiterii dureroase a unui asemenea gest aproape două decenii din analele româno-polone, timp în care s-a militat pentru cimentarea lor, aceasta până la sfârșitul vieții, în mai 1935. Amintim că atunci, la festivitățile de înmormântare ținute la Wawel, au participat Mareșalul Prezan, împreună cu detașamentul de infanterie de la Fălticeni, cel care purta numele marelui strateg și militar polonez. Defilarea acestora în uniforme românești a lăsat o amintire de neuit în Polonia, iar la Catedrala Sfântul Iosif din București trecerea la cele veșnice s-a marcat printr-un *Te Deum*, cu participarea monarhului și a întregului guvern român.

4. O temă prea nobilă pentru a fi lăsată uitării

Pentru mine – individ care din motive obiective n-a prestat serviciul militar – rămâne o mare enigmă faptul că autoritățile poloneze au ținut ascunse sub preș fărădelegile comise de germani în cimitirele înșesate cu eroii români de pe teritoriul prusac și austro-maghiar de atunci! Acesta a fost imboldul și firul călăuzitor care m-au determinat ca, după reuniunea pomenită de la Suceava, dar mai ales după convorbirile avute cu Zbigniew Karpiński, plin de indignare, să public, în 2007, în cotidianul de largă circulație *Ziua*, condus de publicistul Sorin Roșca Stănescu, articolul „Patria nerecunoscătoare”, urmat de alte contribuții inserate în revista *Eroi și morminte*, tipărite, în 2007 și în anii următori, respectiv: „Urme ale unor eroi români pe teritoriul polonez” (2007), iar în 2008 „Despre oglindirea în memorialistica românească a spațiului concentraționar de pe fostele teritorii germane și austriece, încorporate după Tratatul de pace de la Versailles în granițele Poloniei”¹ – în cadrul unor acțiuni desfășurate sub auspiciile Oficiului Național pentru Cultul Eroilor. Pot spune că am fost marcat de sobrietatea și eficiența acelor sesiuni de comunicări științifice, menite să recupereze solemn și fidel memoria eroilor români, oriunde aceștia s-au manifestat, respectiv în

¹ Partea a VII-a.